

søger skulle tage sig af spørgsmålet om at tilvejebringe en vurdering af porcelænet. Forud for bestyrelsesmødet i januar 1996 var husene og skovarealerne blevet vurderet.

I april 1996 kom den nye bestyrelse til. Den skrinlagde planerne om frasalg.

På bestyrelsesmødet den 10. juli 1996 blev forretningsordenen vedtaget. Vidnet var referent under bestyrelsesmødet. I begyndelsen ønskede sagsøger ikke at tiltræde udkastet til forretningsordenen, som begrænsede hans kompetence. Efter en drøftelse på bestyrelsesmødet indvilligede sagsøger dog i at skrive under på forretningsordenen sammen med den øvrige bestyrelse, idet der samtidig blev indgået det kompromis, at bestyrelsen efter sagsøgers ønske vedtog, at forretningsordenen skulle bortfalde og en ny udarbejdes, hvis 4/5 af den daværende bestyrelse fratrådte. Forretningsordenen, der drejede sig om blandt andet bestyrelsens beføjelser, blev derfor underskrevet af en enig bestyrelse, inklusive sagsøger. Vidnet gik uden videre ud fra, at forretningsordenen var gældende, og at bestyrelsen var lovlig. Vidnet opfattede det ikke som nødvendigt med nogen ændring af ansættelseskontrakten angående spørgsmålet om reference til overdirektøren, idet forretningsordenen nu var vedtaget og gældende.

Efter bestyrelsesmødet i juli 1996 nægtede sagsøger at underskrive referater fra bestyrelsesmøder. Fra sommeren 1996 og i løbet af det næste halvandet år, hvor vidnet stadig var på Gisselfeld, blev bestyrelsesmøderne uudholdelig lange. Det skyldtes, at sagsøger genoptog drøftelser af tidligere vedtagne spørgsmål, ligesom der var en række problemer, fordi sagsøger på en række forskellige punkter disponerede på tværs af vedtagelser i bestyrelsen. Man kan godt sige, at sagsøger saboterede bestyrelsesmøderne. Fra efteråret 1997 tilspidsedes situationen.

Oversigten over vederlagene til overdirektøren blev vedtaget på baggrund af, at klosterets nye revisor, statsautoriseret revisor Henning Kjeldsen fra revisionsfirmaet Deloitte & Touche, havde udarbejdet en redegørelse over en lang række ud-

gifter, som sagsøger havde afholdt på klosterets regning, men som så ud til reelt at være privatudgifter. Tilsynsmyndigheden, Civilretsdirektoratet, spurgte kammeradvokaten, om man kunne gribe ind over for dette. Forud for vedtagelsen af oversigten over overdirektørens vederlag lå sagsøgers årlige telefonudgifter fra slottet på mellem 30.000 og 50.000 kr.

Efter at have modtaget sagsøgers brev om ulovlig sprøjtning af kornarealer på Gisselfeld bad vidnet på bestyrelsens vegne sagsøger om at uddybe denne påstand. Vidnet bekendt kom der aldrig noget svar fra sagsøger i den anledning.

Den 5. september 1997 gav vidnet en kort beskrivelse af økonomiske nøgletal for Gisselfeld gennem de seneste år forud for 1997. Beskrivelsen viste blandt andet Gisselfelds underskud i årene 1990-1995. Underskuddet lå på gennemsnitligt 4,3 mio. kr. de pågældende år.

Årsagen til, at der fra 1994-1995 indtrådte en forøgelse af årets indtægt vedrørende skoven var, at der på det pågældende tidspunkt blev iværksat en øget hugst. Vidnet husker ikke situationen i 1995 som nogen reel forbedring for Gisselfelds samlede driftsresultat. Således inkluderede et positivt driftsresultat for landbruget i 1995 f.eks. salg af en del anlægsaktiver.

I begyndelsen af november 1997 fik vidnet overbragt en skrivelse fra sagsøger om, at han skulle referere direkte til sagsøger og modtage alle retningslinier vedrørende arbejdets tilrettelæggelse fra sagsøger. I brevet blev vidnet bedt om omgående at bekræfte skriftligt, at han til punkt og prikke ville overholde dette. Vidnet fik fra bestyrelsesflertallet ved Hillingsø pålæg om ikke at underskrive det nævnte brev fra sagsøger. Vidnet efterlevede dette pålæg. Vidnet modtog derefter et nyt brev fra sagsøger, hvoraf fremgik, at hvis han ikke underskrev på en genpart af sagsøgers tidligere skrivelse og returnerede genparten til sagsøger inden 24 timer, måtte han påregne, at hans vægring kunne få konsekvenser for hans ansættelse på godset. Bestyrelsesflertallet anmodede ham om at se bort fra dette brev. Den 7. november om morgenen mellem kl. 6 og 7

ankom sagsøger og advokat Harlang til vidnets bopæl på godset De ville tvinge vidnet til at modtage et brev. Vidnet afleverede imidlertid brevet uåbnet til Hillingsø, der på bestyrelsesflertallets vegne oplyste, at vidnet skulle se bort fra det pågældende brev. Hillingsø oplyste senere over for vidnet, at brevet indeholdt en ordre til vidnet og hans familie om at fraflytte tjenesteboligen på Gisselfeld inden 10 dage. Vidnets familie var meget bekymret over situationen.

Samme dag kørte vidnet ned på godskontoret, hvor han imidlertid blev nægtet adgang. Advokat Harlang, der var til stede, bad ham om at aflevere sine effekter ved drivhuset. I den følgende periode besatte sagsøger godskontoret, således at vidnet ikke kunne komme ind. Nogle dage senere, muligvis den 14. november 1997, ankom vidnet igen til godskontoret, hvor sagsøger var til stede sammen med en af sine bekendte. Vidnet fik fortsat ikke adgang til godskontoret. Det var et problem, idet vidnet således ikke kunne udskrive regninger og betale fakturaer mv.

Først efter at han den 20. november 1997 var blevet indsat i besiddelsen af godskontoret ved fogedens hjælp, kunne vidnet komme ind på godskontoret og udføre sit almindelige arbejde. I perioden, hvor sagsøger havde besat godskontoret, var en ansat, Tina Jørgensen, blevet bortvist.

Også på bestyrelsesmødet den 3. december 1997 var vidnet referent. På et tidspunkt forlod sagsøger mødet. Senere truede sagsøger og advokat Harlang vidnet til at oplyse om, hvad der var passeret på mødet, idet de oplyste, at det ellers ville få konsekvenser for ham.

Med udgangen af februar 1998 fratrådte vidnet som godsforvalter på Gisselfeld. Det var nu blevet umuligt for ham at lede den daglige drift, og det var navnlig for hans familie en utryk situation, efter sagsøgers breve til ham om fraflytning. Vidnet underrettede ved udgangen af december 1977 Hillingsø og den øvrige bestyrelse om sin beslutning om at fratræde.

Jens Risom har forklaret, at han blev ansat på Gisselfeld i

oktober 1982. Han var skovfoged indtil 1. marts 1998, hvor han blev godsforvalter. Han er uddannet skov- og landskabsingeniør.

Sagsøger har aldrig blandet sig i den daglige drift. Sagsøger kom sjældent i skoven. Således har sagsøger i de små 20 år, vidnet har været på Gisselfeld, været sammen med vidnet ude i skoven under 10 gange i alt.

I 1996 kom der en ny bestyrelse på Gisselfeld. Bestyrelsen rationaliserede driften. Der opstod samarbejdsvanskeligheder mellem sagsøger og bestyrelsen. For eksempel kunne det ske, at bestyrelsen besluttede, at der skulle købes materiale til brug for skovdriften, og at sagsøger derefter modsatte sig dette. Dette medførte usikre arbejdsvilkår for vidnet og de øvrige medarbejdere, idet der således opstod usikkerhed om, hvem der havde kompetence til at bestemme på klosteret.

Den daglige drift blev forestået af en ledelsesgruppe bestående af godsforvalter Jan Borre Bjødstrup, landbrugsinspektør Peter Trolle, tilsynsførende Keld Velling og vidnet.

Den 6. november 1997 låste sagsøger godskontoret af, således at bestyrelsen ikke kunne komme ind. Da vidnet kom den pågældende dag, kunne han ikke komme ind. Vidnet forsøgte at komme ind, men blev afvist af en Securitasvagt. Vidnet pressede sig derefter på og maste sig ind. En kontorelev, Pia Møller, der befandt sig på godskontoret, var meget oprevet. Vidnet talte med sagsøger og advokat Harlang, som begge var til stede på godskontoret. En nyansat på godskontoret, Tina Jørgensen, var åbenbart blevet bedt om at forlade godskontoret øjeblikkeligt; hun var stærkt oprevet. Lidt senere mødte vidnet hende, mens hun gik rundt på vejene på godset og ledte efter Bjødstrups kontor. Som led i sit arbejde kom vidnet ellers normalt mindst en gang om dagen på godskontoret. Vidnet måtte nu udbetale acontoløn til medarbejderne, idet Jyske Bank ikke ville udbetale lønningerne.

Umiddelbart efter hændelsen på godskontoret bad advokat Harlang under et møde i godskontorets kælder vidnet om at være

loyal imod sagsøger, idet vidnets ansættelseskontrakt var indgået med sagsøger. Hvis vidnet ikke ville dette, ville sagsøger og advokat Harlang se bort fra vidnet som medarbejder, når forholdene igen var blevet normaliseret. På et senere tidspunkt ringede sagsøger til vidnet og spurgte, hvordan vidnet ville kunne stå ansigt til ansigt med sagsøger, når sagsøger senere havde vundet sagen i retten.

Problemerne for godsets ansatte blev værre og værre. Således gav sagsøger ustandselig kontraordre, når bestyrelsen havde truffet beslutninger om forhold vedrørende godsets drift, for eksempel om hvorvidt håndværkere skulle udføre arbejde på godset. På et tidspunkt var problemerne for godsets ansatte så store, at vidnet bad om et møde med Justitsministeret. Vidnet ønskede at blive klar over, om Justitsministeriet som tilsynsmyndighed bakkede bestyrelsesflertallets linie op. Ret kort tid efter vidnets forespørgsel blev sagsøger afsat som bestyrelsesmedlem.

Bjødstrup fratrådte sin stilling som godsforvalter med udgangen af februar 1998. Vidnet blev orienteret om Bjødstrups fratreden måske 3-4 uger før dette tidspunkt. Bjødstrup havde fortalt vidnet, at han ikke kunne holde til situationen længere.

Efter 1996 er der ikke foretaget nedskæringer i vedligeholdelsesomfanget på Gisselfeld i forhold til situationen før 1996.

Gisselfeld blev hårdt ramt af stormen i 1967. En skovgeneration regnes som ca. 50 år. Den økonomiske virkning af 1967-stormen varede imidlertid ikke så lang tid som 50 år. Blandt andet var der ressourcer på Gisselfeld i form af muligheder for salg af pyntegran mv. Efter stormen realiserede man en stor del af vedmassen.

Torben B. Møller har forklaret, at han blev rådgivende planteavlskonsulent for Gisselfeld i 1996. På Gisselfeld er der omkring 1300 ha dyrket jord. Vidnet har været planteavlskonsulent i cirka 40 år.

Planteavlen på Gisselfeld Kloster var helt uhensigtsmæssigt tilrettelagt, da vidnet påbegyndte sin rådgivende virksomhed som konsulent vedrørende klosterets planteavl. Der var satset på alt for mange forskellige afgrøder, og ingen af afgrøderne gav det, de skulle. Det hed sig, at der var økologisk drift på Gisselfeld. Der var imidlertid kun 15 ha. landbrug udskilt til økologisk drift. Der skal gennemføres økologisk dyrkning på et langt større areal, hvis et forsøg med økologisk drift skal lykkes. Endvidere forudsætter dyrkning af økologisk landbrug, at man har en naturlig gødningsbalance med husdyrgødning fra egne økologiske dyr, hvilket man ikke havde på Gisselfeld. Når vidnet rådgiver landmænd, der driver økologisk landbrug, råder han dem til at gå fuldt og helt ind i det. Et økologisk landbrug kræver meget mere arbejdstid end traditionelt drevet landbrug. I hvert fald under den daglige ledelse indtil 1996 havde man ikke kunnet klare at organisere sig således, at der var tid nok til at passe Gisselfelds store arealer, hvis disse var blevet drevet som økologisk landbrug.

Det var en fornuftig beslutning at hjemtage så meget jord som muligt under selve klosterets landbrug. De jorde, som er genindtaget fra forpagtning siden 1996, har uden problemer kunnet gødes op. Det ville undre vidnet, hvis der generelt skulle være anvendt store beløb til jordforbedring efter genindtagning af tidligere forpagtede jorde.

Da den nye bestyrelse kom til i 1996, skete der en forenkling af landbrugsdriften. Dette indebar blandt andet, at man i planteavlen dygtiggjorde sig i det, som man var bedst til.

I foråret 1997 blev der i et af formiddagsbladene fremsat udtalelser om driften på Gisselfeld. Artiklerne var foranlediget af sagsøger. Af artiklerne fremgik det, at den nye bestyrelse gennemførte en ringere drift end den forrige, og herunder at der blev svinet med kemikalier og gødning under driften, som den nuværende bestyrelse var ansvarlig for. Dette var anledning til, at vidnet som rådgivende planteavlskonsulent for Gisselfeld den 17. april 1997 skrev et brev til klosterets bestyrelse. I brevet redegjorde vidnet for, at planteavlen under den nuværende drift af landbruget blev gennemført i fuldstæn-

dig overensstemmelse med lovgivningens krav.

I august 1997 skrev sagsøger til den øvrige bestyrelse, at der var sket ulovlig håndtering af kornhøsten på Gisselfeld med hensyn til sprøjtning med sprøjtemidlet Round-up. Dette passede imidlertid ikke; høsten blev håndteret 100 % forsvarligt og i overensstemmelse med lovgivningens regler.

Generelt sælges korn fra landbrug på Sjælland og Lolland-Falster til priser, der ligger omkring 10 kr. lavere pr. 100 kg. end korn fra jyske landbrug. Det er imidlertid lykkedes for Koed-Jørgensen under de årlige forhandlinger om salg af Gisselfelds korn at opnå jyske priser ved salget af Gisselfelds korn hvert år. Derved er der opstået en ekstra indtjening for Gisselfeld på mellem en halv og en hel mio. kr. om året.

Med den nuværende bestyrelse er driften og resultaterne på Gisselfeld i enhver henseende kommet helt i top. Dette gælder for eksempel også høsten for 2001, som står mål med det allerbedste her i landet.

Vidnet har også i andre sammenhænge arbejdet sammen med Koed-Jørgensen.

Generelt var der ikke krise i landbruget i årene 1990-1992. 1992 var et år, hvor der ikke var så meget regn, men kan ikke betegnes som et kriseår for landbruget. 1992 var således ikke et specielt vanskeligt år for landbruget, hverken på Sjælland eller i Danmark som helhed.

Torkild Nielsen har forklaret, at han er uddannet forstkandidat og har været skovrider på godset Svenstrup i 34 år. Han har herunder også bestridt funktionen som godsforvalter med landbrugsansvar. Han anvendes også som vurderingsinspektør for Dansk Landbrugs Realkreditfond. Vidnet er med til at drive Skovselskabet og har udarbejdet to rapporter om Gisselfeld til bestyrelsen for Gisselfeld Kloster. Han kan fortsat stå inde for det, der fremgår af rapporterne. Vidnet har i sin og Christian Wedel-Neergaards rapport af 23. august 1995 anslået slottets og parkens kontantværdi til godt 25 mio. kr. Indtæg-

ter for have og park kan ikke forrente disse 25 mio. kr. Vidnet har ikke været inde i slottet og kender ikke dets vedligeholdelsesstand. Han ved ikke, hvilken værdi slottet har. Christian Wedel-Neergaard har derimod kendskab dertil.

Stormen i 1967 bevirkede, at der på Gisselfeld væltede skov, svarende til ca. 10 års normal hugst. I 1995 havde man nok genoprettet det tabte. I opbygningsperioden havde afkastet været beskedent.

Gisselfelds beslutning om genindtagning af bortforpagtede ejendomme var en god ide. Ved genindtagning af bortforpagtede ejendomme er det almindeligt, at de genindtagne ejendomme er i dårlig stand, og at både jord og ejendomme skal genoprettes. Dette kræver en række investeringer. Forbedringer af godsets cirka 110 gårdhuse, der kunne udlejes, var også et fornuftigt tiltag. Der krævedes vel omtrent 8-10 mio. kr. for at gennemføre en sådan almindelig genopretning for Gisselfeld.

I begyndelsen af 1990'erne gav den almindelige nedgangsperiode i hele samfundet sig også udslag med hensyn til landbrug og skovbrug. Dette rettede sig igen efter 1995-1996. Nedgangsperioden i starten af 1990'erne gav sig i årene 1991-1993 udslag i en prisnedgang både på nåletræ og på løvtræ. Skovbruget på Gisselfeld udgør 1.876 ha. Vidnet husker ikke, at der skulle have været tørke i 1992.

For større landbrug i perioden 1991-1993 var en vurdering svarende til 40-60.000 kr. pr. ha. ikke ualmindelig. I sin rapport af 23. august 1995 havde vidnet anslået Gisselfelds værdi pr. ha til 61.000 kr. En værdi på omkring 100.000 kr. pr. ha. er ikke ualmindelig i år 2001.

En gæld på op imod 70 mio. kr. for Gisselfeld i 1992-1993 var ikke udtryk for, at klosteret var hårdt prioriteret, men svarede til gennemsnittet for andre godser her i landet. Gisselfeld Kloster var ikke ved at blive kørt i sank i begyndelsen af 1990'erne. Det var et velpasset gods. Der var også meget dygtige medarbejdere på godset. Sagsøger havde vidnet bekendt den målsætning, at skoven skulle være den bedst drevne skov i

Danmark. Dette indebærer ikke nødvendigvis, at den økonomisk er den mest rentable skov i Danmark.

På et tidspunkt blev vidnet kontaktet af Jan Borre Bjødstrup angående skovdriften. Der var forskellige overvejelser. Frasalg af arealer var ikke nødvendigt, men nok hensigtsmæssigt. Der viste sig imidlertid andre muligheder, herunder forøgelse af hugsten i skoven og nedbringelse af skovens organisation, således at man nedbragte antallet af ansatte under skovdriften.

I november 1997 blev vidnet kontaktet af sagsøger eller advokat Harlang, der oplyste, at der var behov for en midlertidig, ny daglig ledelse på Gisselfeld. Vidnet og Christian Wedell-Neergaard indgik en samarbejdsaftale angående Gisselfeld. Skovselskabet Svenstrup ved Christian Wedell-Neergaard og vidnet skulle midlertidigt udføre funktionen som godsforvalter på Gisselfeld. Vidnet spurgte ikke til Gisselfelds bestyrelse i den forbindelse. Hele personalet havde forladt godskontoret.

ANBRINGENDER:

Parterne har gjort nedennævnte hovedanbringender gældende. Der henvises for sagsøgers vedkommende til påstandsdokument af 3. september 2001 og tillægspåstandsdokument af 17. september 2001. For sagsøgte 1's vedkommende henvises til påstandsdokument af 7. september 2001 og supplerende påstandsdokument af 25. september 2001. Endelig henvises med hensyn til sagsøgte 2 og 3 a-d til påstandsdokument af 6. september 2001 og tillægspåstandsdokument af 26. september 2001.

Sagsøger har til støtte for **påstand 1.1.** gjort gældende, at sagsøgte 1 med godkendelsen af tillægsskuffens af 14. maj 1993 meddelte sagsøger dispensation fra erhvervsfundslovens regler om ledelsens indretning, jf. erhvervsfundslovens § 67, stk. 2, 1. pkt. Endvidere er overdirektørembedet, der er fastsat af stifterne, ved erhvervsfundslovens § 67, stk. 2, jf. § 8, udtrykkeligt holdt ude fra den ordning, som ifølge erhvervsfundslovens § 8 fra lovens ikrafttræden er gældende for nystiftede fonde, hvorefter sådanne embeder ikke fremtidigt

kan oprettes. Følgelig vil det være i strid med erhvervsfundsloven, såfremt den kompetence, de andre rettigheder og de pligter, der er indeholdt i embedet, tilsidesættes som sket i nærværende sag ved de sagsøgtes dispositioner.

Sagsøgte 1 har med bindende virkning for sig og de øvrige sagsøgte bekræftet den retstilstand, som er beskrevet i ovenstående anbringender.

Bestemmelser om bestyrelsens kompetence, der strider mod de bestemmelser, som er fastsat af klosterets stiftere om overdirektørens kompetence, andre rettigheder og forpligtelser, må derfor vige for de oprindelige bestemmelser. Det følger heraf, at ændringen af tillægsfundatsens tegningsregel, som blev vedtaget på bestyrelsesmødet den 6. februar 1997, er i strid med overdirektørembedets kompetence, andre rettigheder og forpligtelser og endvidere med de materielle regler for fundatsændringer. Den ændrede tegningsregel er derfor ugyldig.

Endvidere har sagsøger gjort gældende,

- at de i påstanden beskrevne rettigheder er ejendomsrettigheder, der er omfattet af grundlovens § 73,
- at afståelse af samtlige eller dele af disse rettigheder følgelig kun kan ske ved ekspropriation,
- at der hverken i grundloven eller ved lov foreligger hjemmel til ekspropriation,
- at der følgelig ikke foreligger gyldig ekspropriation, og
- at de i påstanden beskrevne rettigheder er ejendomsrettigheder, der er omfattet af beskyttelsen i medfør af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 14 og af artikel 1, stk. 1, i Tillægsprotokol af 20. marts 1952 (protokol nr. 1).

Sagsøger har til støtte for påstandene 2.1, 2.2. og 2.3. gjort gældende, at det følger af testamenterne af 1701 og 1702 samt

konventionen af 1725, at overdirektøren, i kraft af sin ganske særlige, omnipotente stilling har krav på at beklæde hvervet som bestyrelsesformand i det omfang retten måtte komme frem til, at der ved sagsøger 1 skal være en bestyrelse.

Til støtte for de nævnte påstande har sagsøger endvidere anført de samme anbringender om grundlovens § 73 som ovenfor nævnt ad påstand 1.1.

Sagsøger har til støtte for **påstandene 3.1. og 3.2.** gjort gældende,

at sagsøgte 2 ikke har fri afskedigelseskompetence over for sagsøger, og

at der ikke tilkommer de sagsøgte nogen hjemmel til at suspendere sagsøgeren.

Sagsøger har til støtte for **påstandene 5.1. og 5.2.** gjort gældende, at forretningsordenen for bestyrelsen for Gisselfeld Kloster er i strid med fundatsbestemmelserne for klosteret og i strid med erhvervsfondslovens § 67, stk. 2, jf. § 8.

Til støtte for **påstand 6.1.** gør sagsøger gældende, at sagsøgte 3a, 3b, 3c og 3d har vist sig klart uegnede som medlemmer af bestyrelsen for klosteret.

Det anføres herved blandt andet,

at sagsøgte 3a, 3b, 3c og 3d har foretaget adskillige fundatsstridige indgreb i sagsøgers beføjelser,

at sagsøgte 3a, 3b, 3c og 3d har nægtet at give sagsøger indsigt i materiale, som det tilkom ham at få indsigt i,

at sagsøgte 3a, 3b, 3c og 3d gentagne gange er udeblevet fra lovligt indkaldte bestyrelsesmøder, og

at sagsøgte 3a, 3b, 3c og 3d retsstridigt på dagsordenen for bestyrelsesmøder har nægtet at optage punkter, som var blevet indstillet af sagsøger.

For så vidt angår sagsøgte 3d, Niels Oluf Kyed, har sagsøger under domsforhandlingen taget bekræftende til genmæle over for den påstand om frifindelse, der er nedlagt af denne sagsøgte.

Til støtte for **påstand 6.2.** har sagsøger gjort gældende, at den afgørelse af 7. april 1998, som Civilretsdirektoratet har truffet om ikke at afsætte sagsøgte 3a, 3b og 3c som bestyrelsesmedlemmer, lider af væsentlige indholdsmæssige og retlige mangler.

Til støtte for **påstand 6.3.** har sagsøger gjort gældende,

- principalt -

at beslutningen om at lade sagsøgte 3b varetage den daglige ledelse i stedet for sagsøger er i strid med fundatsgrundlaget for klosteret.

- subsidiært -

at den daglige ledelse kun kan delegeres til sagsøgte 3b med sagsøgers udtrykkelige samtykke, der frit kan tilbagekaldes, og

at sagsøger endvidere udtrykkeligt har tilbagekaldt sit samtykke til, at sagsøgte 3b varetager den daglige ledelse af klosteret.

Til støtte for **påstand 7** har sagsøger gjort gældende, at bestyrelsens oversigt af 5. september 1997 over vederlag, der medfølger stillingen som overdirektør på Gisselfeld Kloster, er i strid med sagsøgers rettigheder med hensyn til løn og andet vederlag.

Til støtte for **påstandene 8.1. og 8.2.** har sagsøger gjort gældende, at enhver beslutning om yderligere åbning af Gisselfeld

Slot for offentligheden, ud over hvad der blev fastsat ved erklæringen af 7. maj 1996, kun kan træffes med sagsøgers udtrykkelige samtykke.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af sagsøgers **påstand 1.1.** har **sagsøgte 1** gjort gældende, at sagsøgers påstand er for uklart og ubestemt formuleret til at kunne tages under pådømmelse. Endvidere er der ved landsrettens deldom af 3. marts 2000 taget stilling til realiteten i sagsøgers påstand, nemlig om konventionen fra 1725 kan tillægges forrang for tillæggsfundatsen af 14. maj 1993 med senere ændringer.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** over for **påstand 1.1.** har sagsøgte 1 gjort gældende, at ændringen af fundatsen ved tillæggsfundats af 14. maj 1993 og de senere ændringer heraf er sket i overensstemmelse med de formelle krav til vedtagelse og godkendelse. Tillæggsfundatsen af 14. maj 1993 med senere ændringer er heller ikke i strid med stifterens vilje som udtrykt ved Christian Gyldenløves bestemmelser om fonden i testamenterne af 1701 og 1702.

Hertil kommer, at de i påstanden anførte bestemmelser i konventionen fra 1725 ikke udgjorde en del af Christian Gyldenløves testamentariske bestemmelser om fonden. De anførte bestemmelser i konventionen kan derfor heller ikke ud fra almindelige fondsretlige grundsætninger tillægges en særlig forrang i forhold til senere tillæg, der fastsætter nye eller ændrede bestemmelser inden for rammerne af Christian Gyldenløves testamentariske bestemmelser.

Sagsøgte 1 har endvidere anført,

at ændringen i fondens ledelsesstruktur, hvorefter den overordnede ledelse varetages af et kollegialt organ (bestyrelsen) og den daglige ledelse af overdirektøren, er sagligt begrundet i den almindelige udvikling i ledelsesstrukturen på selskabsrettens område for så vidt angår større kapitalvirksomheder,

at ændringen i fondens ledelsesstruktur var nødvendig til opfyldelse af erhvervsfondslovens krav om en bestyrelse,

at erhvervsfondslovens krav om en bestyrelse som fondens øverste ledelsesorgan ikke er i strid med grundlovens § 73, og

at et påbud i medfør af erhvervsfondsloven ikke har karakter af ekspropriation.

Sagsøgte 1 har endvidere henvist til sine anbringender gengivet i deldommen af 3. marts 2000 og landsrettens præmisser i deldommen.

Vedrørende grundlovens § 73 har sagsøgte 1 særlig gjort gældende,

at sagsøgers anbringende vedrørende grundlovens § 73 ikke er relevant i forhold til sagsøgers påstand 1.1. og derfor ikke kan tages under påkendelse.

Således som påstand 1.1 er formuleret, vedrører den spørgsmålet om gyldigheden af enkelte bestemmelser i konventionen af 1725 og disse bestemmelsers forrang for tillægsfundatsen af 14. maj 1993 med senere ændringer. Landsretten skal ikke efter sagsøgers påstand tage stilling til gyldigheden af erhvervsfondsloven eller lovligheden af sagsøgte 1's pålæg om at ændre fundatsen i overensstemmelse med erhvervsfondsloven. Grundlovens § 73 finder ikke anvendelse på spørgsmålet om gyldighed og forrang mellem bestemmelser i en fonds tidligere og nuværende fundats, der er vedtaget i overensstemmelse med de formelle krav hertil.

Om realiteten vedrørende grundlovens § 73 har sagsøgte 1 anført:

at der ikke er sket indgreb i sagsøgers rettigheder, der efter deres karakter er omfattet af grundlovens § 73. Særligt bemærkes, at der ikke ved erhvervsfondsloven

eller tillægsgfundatsen af 1993 er sket indskrænkning i sagsøgers ret til at beklæde stillingen som overdirektør og oppebære et rimeligt arbejdsvederlag herfor,

at den indskrænkning i sagsøgers ledelsesbeføjelser som overdirektør, der følger af kravet om en bestyrelse som fondens øverste ledelsesorgan, ikke i sig selv udgør et indgreb i en rettighed omfattet af grundlovens § 73,

at reguleringen er båret af saglige hensyn og er i overensstemmelse med den almindelige udvikling på selskabsrettens område for så vidt angår større kapitalvirksomheder,

at reguleringen kun indebærer en påvirkning af begrænset intensitet for de berørte, og

at erhvervsfondslovens § 67, stk. 2, rummede mulighed for helt eller delvis undtagelse fra loven for bestående fonde.

Der var ikke i erhvervsfondsloven hjemmel til i 1993 at dispensere fra erhvervsfondslovens krav om en bestyrelse. Hjemmelen i lovens § 67, stk. 2, var knyttet til eventuelle dispensationer i forbindelse med lovens gennemførelse. Gisselfeld Kloster søgte sådan dispensation i 1985 og fik afslag på denne ansøgning. Der er ikke af sagsøger nedlagt påstand om, at afslaget på dispensation fra erhvervsfondsloven lider af retlige mangler.

Endelig har den skete regulering ikke påført sagsøger et økonomisk tab, der kan begrunde et krav om erstatning.

Det bestrides, at sagsøgers rettigheder er ejendomsrettigheder, der er omfattet af beskyttelsen i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 14 og artikel 1, stk. 1, i Tillægsprotokol af 20. marts 1952 (protokol nr. 1).

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for sagsøgers påstand 2.1. har sagsøgte 1 gjort gældende,

- at den til enhver tid siddende overdirektør efter erhvervsfondslovens § 12, stk. 3, kun kan være formand for bestyrelsen med fondsmyndighedens samtykke.
- at den til enhver tid siddende overdirektør ikke efter den gældende fundats er født formand for bestyrelsen, jf. fundatsens punkt ad 8), litra e),
- at bestemmelsen om bestyrelsens formand i den gældende fundats, jf. punkt ad 8), litra e), er gyldigt vedtaget, og
- at bestemmelsen i den gældende fundats om bestyrelsens formand ikke er i strid med stifterens vilje som udtrykt ved Christian Gyldenløves testamentariske bestemmelser om fonden.

Endvidere har sagsøgte 1 med hensyn til sagsøgers anbringender angående grundlovens § 73 henvist til sine ovennævnte anbringender ad påstand 1.1.

Sagsøgte 1 har ad **påstand 2.2.** gjort gældende, at der ikke i erhvervsfondslovens § 12, stk. 3, er hjemmel til at meddele en generel dispensation for den til enhver tid siddende overdirektør til at være formand for bestyrelsen.

Endvidere har sagsøgte 1 med hensyn til sagsøgers anbringender angående grundlovens § 73 henvist til sine ovennævnte anbringender ad påstand 1.1.

Sagsøgte 1 har ad **påstand 2.3.** gjort gældende, at sagsøgte 1 ved skrivelse af 7. april 1988 har truffet en lovlig afgørelse om at tilbagekalde samtykket efter erhvervsfondslovens § 12, stk. 3, til, at sagsøger er formand for bestyrelsen.

Endvidere har sagsøgte 1 med hensyn til sagsøgers anbringender angående grundlovens § 73 henvist til sine ovennævnte anbringender ad påstand 1.1.

Til støtte for påstanden om afvisning af **påstand 3.1.** har sag-

søgte 1 gjort gældende, at påstanden er for uklar til at kunne tages under pådømmelse. Hertil kommer, at sagsøgte 1 ikke har truffet nogen afgørelse vedrørende spørgsmålet om de materielle betingelser for, at bestyrelsen lovligt kan afskedige overdirektøren.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for **påstand 3.1.** har sagsøgte 1 gjort gældende,

at det i erhvervsfundslovens § 12 og den gældende fundats punkt ad 8), litra f, afsnit 3, er forudsat, at bestyrelsen har kompetence til at afskedige overdirektøren,

at sagsøger heller ikke forud for tillægfsfundatsen af 1993 var uafsættelig,

at hverken erhvervsfundsloven eller den gældende fundats begrænser bestyrelsens kompetence som anført i sagsøgers påstand, og

at bestyrelsens beslutning om afskedigelse og dermed også om suspension af overdirektøren er undergivet voldgift ifølge bestemmelserne i tillægfsfundatsen fra 1993, punkt ad 8, litra f, afsnit 4.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af **påstandene 5.1.** og **5.2.** har sagsøgte 1 gjort gældende, at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse vedrørende den af bestyrelsen vedtagne forretningsorden.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for **påstandene 5.1.** og **5.2.** har sagsøgte 1 gjort gældende, at forretningsordenen er gyldigt vedtaget af bestyrelsen. Forretningsordenens § 10 og § 11 er i overensstemmelse med erhvervsfundsloven og den gældende fundats punkt ad 8), litra a). Forretningsordenen er ikke i strid med erhvervsfundslovens § 67, stk. 2, jf. § 8.

Sagsøgte 1 har til støtte for **frifindelsespåstanden** ad **påstand 6.1.** og **6.2.** gjort gældende, at sagsøgte 1 ved skrivelse af 7. april 1998 har truffet en lovlig afgørelse om, at der ikke er

grundlag for at afsætte de sagsøgte 3a, 3b og 3c som bestyrelsesmedlemmer i fonden.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af **påstand 6.3.** har sagsøgte 1 gjort gældende, at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse vedrørende sagsøgte 3b's varetagelse af den daglige ledelse.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for **påstand 6.3.** har sagsøgte 1 gjort gældende,

at sagsøgte 3b ikke har varetaget den daglige ledelse generelt, og

at det ikke er i strid med erhvervsfondslovens § 25 eller fundatsens punkt ad 8), litra a, at bestyrelsen henlægger beslutningen i bestemte anliggender til sagsøgte 3b eller andre med direkte reference til bestyrelsen.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af **påstand 7** har sagsøgte 1 gjort gældende, at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse vedrørende oversigten over vederlag for overdirektørstillingen, der er vedtaget af bestyrelsen den 5. september 1997. Endvidere har sagsøger ikke retlig interesse i pådømmelse af spørgsmålet, om den nævnte oversigt over vederlag er bindende for sagsøger. Således er sag herom anlagt efter sagsøgers suspension og afsættelse som overdirektør henholdsvis den 6. november 1997 og den 3. december 1997.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for **påstand 7** gør sagsøgte 1 gældende,

at bestyrelsen efter erhvervsfondsloven og tillægsfundatsens punkt ad 8), litra h, afsnit 2, har kompetence til at fastsætte overdirektørens vederlag, og

at det ikke er godtgjort, at den af bestyrelsen den 5. september 1997 vedtagne oversigt over vederlag for overdirektøren, der betales ud over et beløb svarende tillønramme 40, samlet set indebærer en indskrænkning i "de til

grundlag for at afsætte de sagsøgte 3a, 3b og 3c som bestyrelsesmedlemmer i fonden.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af **påstand 6.3.** har sagsøgte 1 gjort gældende, at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse vedrørende sagsøgte 3b's varetagelse af den daglige ledelse.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for **påstand 6.3.** har sagsøgte 1 gjort gældende,

at sagsøgte 3b ikke har varetaget den daglige ledelse generelt, og

at det ikke er i strid med erhvervsfondslovens § 25 eller fundatsens punkt ad 8), litra a, at bestyrelsen henlægger beslutningen i bestemte anliggender til sagsøgte 3b eller andre med direkte reference til bestyrelsen.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af **påstand 7** har sagsøgte 1 gjort gældende, at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse vedrørende oversigten over vederlag for overdirektørstillingen, der er vedtaget af bestyrelsen den 5. september 1997. Endvidere har sagsøger ikke retlig interesse i pådømmelse af spørgsmålet, om den nævnte oversigt over vederlag er bindende for sagsøger. Således er sag herom anlagt efter sagsøgers suspension og afsættelse som overdirektør henholdsvis den 6. november 1997 og den 3. december 1997.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for **påstand 7** gør sagsøgte 1 gældende,

at bestyrelsen efter erhvervsfondsloven og tillægsgfundatsens punkt ad 8), litra h, afsnit 2, har kompetence til at fastsætte overdirektørens vederlag, og

at det ikke er godtgjort, at den af bestyrelsen den 5. september 1997 vedtagne oversigt over vederlag for overdirektøren, der betales ud over et beløb svarende tillønramme 40, samlet set indebærer en indskrænkning i "de til

overdirektørhvervet traditionelt knyttede øvrige rettigheder", jf. tillægsfundatsens punkt ad 8), litra h, afsnit 2.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af sagsøgers **påstand 8.1.** gør sagsøgte 1 gældende, at erklæring af 7. maj 1996 om offentlighedens adgang til slottet og parken ikke efter sit indhold hjemler offentligheden adgang til sagsøgers bolig. Sagsøgte 1 har heller ikke truffet afgørelse om offentlig adgang til sagsøgers bolig.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af **påstand 8.2.** gør sagsøgte 1 gældende,

at bestyrelsen ikke den 5. september 1997 har truffet beslutning om offentlig adgang til sagsøgers bolig på slottet, og

at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse om, hvorvidt bestyrelsens beslutning af 5. september 1997 er i strid med erklæringen om offentlighedens adgang til slottet og parken.

Det bemærkes, at den nævnte erklæring alene er afgivet til sagsøgte 1 med det formål at sikre, at offentlighedens adgang til slottet og parken ikke begrænses i forhold til tidligere. Sagsøgte 1 har derfor ikke med hjemmel i erklæringen anset sig for kompetent til at tage stilling til realiteten vedrørende en bestyrelsesbeslutning om udvidet adgang for offentligheden.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for **påstand 8.1.** og **8.2.** har sagsøgte 1 gjort gældende,

at en udvidet adgang for offentligheden til slottet er i overensstemmelse med fondens formål, hvorefter det at eje, besidde, drive og bevare blandt andet hovedbygningen sker med henblik på opfyldelse af et almennyttigt formål,

at bestyrelsen efter fundatsen og som fondens øverste ledelse

sesorgan har kompetence til at træffe beslutning om udvidet offentlig adgang til slottet, dog ikke til sagsøgers bolig i det omfang denne er på slottet,

at erklæringen om offentlighedens adgang ikke begrænser bestyrelsens kompetence til at træffe beslutning om udvidet adgang for offentligheden til slottet. Det bemærkes, at erklæringen ikke efter sin baggrund og sit formål tager sigte på at regulere kompetenceforholdet mellem bestyrelse og overdirektør,

at erklæringen er afgivet til sagsøgte 1 alene med det formål at sikre, at offentlighedens adgang til slottet og parken ikke begrænses i forhold til tidligere, og at sagsøgte 1 ikke herved kan afskæres fra i fremtiden at træffe afgørelse om udvidet adgang til slottet, dog ikke til sagsøgers bolig, såfremt der er hjemmel hertil på andet grundlag end i erklæringen, og

at det ikke efter baggrunden for og formålet med afgivelsen af erklæringen til sagsøgte 1 har været hensigten hermed at tilsikre sagsøger en ubetinget ret til bolig på slottet.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af sagsøgers **påstand 1.1.** har **sagsøgte 2** gjort gældende, at Østre Landsrets deldom af 3. marts 2000 har afgjort tvisten, jf. dommens side 38-40. Sagsøger kan ikke genfremsætte en påstand med samme indhold, men lidt ændret formulering.

Endvidere er påstanden uklart og uforståeligt formuleret. Den skaber ikke ret for sagsøger. Sagsøgte 2 har ikke været involveret i oprettelsen af tillægsgfundatsen af 14. maj 1993.

Sagsøgers anbringende om ændringen af fondens tegningsregel er i realiteten en ny selvstændig påstand, som er fremsat for sent, idet den først er søgt fremsat i sagsøgers påstandsdocument. Sagsøger har heller ikke nedlagt påstand om ændringens ugyldighed.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for sagsøgers påstand 1.1. har sagsøgte 2 gjort gældende, at tillægsfundatsen er lovligt vedtaget under sagsøgers medvirken, jf. endvidere deldommen i sagen.

De anbringender, som sagsøger har anført, angår ikke forhold, som sagsøgte 2 har truffet beslutning om eller kan ændre - bortset fra ændringen af tillægsfundatsen den 6. februar 1997. Denne ændring er lovligt vedtaget og godkendt af tilsynsmyndigheden og er efterfølgende registreret. Ændringen kan heller ikke anfægtes, da sag herom ikke er anlagt inden for de frister, der er fastsat i lovgivningen.

Sagsøgers anbringender om forholdet til grundlovens § 73 er for sent fremsat. Anbringenderne vedrører endvidere ikke sagsøgte 2. Disse nye anbringender harmonerer endelig ikke med påstandens formulering.

I relation til **frifindelsespåstanden** ad påstand 2.1. har sagsøgte 2 bestridt, at sagsøger med hjemmel i konventionen eller de senere lovligt vedtagne fundatsændringer har et retskrav på at være "født formand for bestyrelsen". En sådan ordning ville stride mod erhvervsfondslovens regler og tillægsfundatsen.

Sagsøgte 2 har endvidere anført, at sagsøgte 1 lovligt har tilbagekaldt den dispensation, der var meddelt sagsøger.

Endelig forekommer påstand 2 i det hele meningsløs, idet sagsøger ikke anfægter sagsøgte 1's beslutning af 27. maj 1999 om afsættelse af sagsøger som bestyrelsesmedlem.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af sagsøgers påstand 3.1. har sagsøgte 2 gjort gældende, at påstanden er for uklart og upræcist formuleret til at kunne tages under påkendelse.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for påstand 3.1. har sagsøgte 2 gjort gældende, at der i det hele kan henvises til notater fra Civilretsdirektoratet af henholdsvis 24. marts 1998 og 16. marts 1998. Sagsøger har under sagens forberedelse undladt at besvare en provokation fremsat af de sagsøgte om at

redegøre for, på hvilke punkter sagsøger er uenig i det, der er anført i de nævnte notater. Sagsøger har blot uden argumentation af nogen art anført, at "sagsøgte 2 ikke har fri afskedigelseskompetence over for sagsøgeren".

Sagsøgte 2 har gjort gældende, at bestyrelsen i overensstemmelse med konventionens og tillægsgfundatsens bestemmelser kan afskedige sagsøger.

Sagsøgte 2 har i øvrigt henvist til deldommen af 3. marts 2000, side 40, hvor det er anført, at Justitsministeriet ikke har fastsat betingelserne for bestyrelsens afskedigelse af overdirektøren eller retsgrundlaget for voldgiftsretten.

Ad **frifindelsespåstanden** over for **påstand 3.2.** har sagsøgte 2 anført, at bestyrelsens beslutning om at suspendere sagsøger den 6. november 1997 er en, i såvel form som indhold, lovligt truffen og gennemført beslutning, jf. det, der er anført ovenfor ad påstand 3.1.

Med den procedure, der følges i forbindelse med den fuldstændige afskedigelse af overdirektøren, er suspension ikke blot en lovlig, men også en nødvendig og rimelig disposition.

Sagsøgte 2 har ad sagsøgers **påstand 5.1. og 5.2.** anført, at forretningsordenen er lovligt vedtaget og tiltrådt af sagsøger. Forretningsordenen er ikke i strid med "fundatsbestemmelser" eller erhvervsfondsloven.

Sagsøgte 2 har i øvrigt henvist til erhvervsfondslovens § 25.

Sagsøgte 2 og 3 har ad sagsøgers **påstand 6.1.** gjort gældende, at påstand 6.1. for så vidt angår sagsøgte 3 d, advokat Niels Oluf Kyed, savner mening, idet denne sagsøgte for længst er udtrådt af bestyrelsen. De sagsøgte 3 a-c og nu advokat Uffe Baller er lovligt valgte bestyrelsesmedlemmer. Valget er sket i overensstemmelse med tillægsgfundatsen og erhvervsfondslovens regler.

Det bestrides, at de sagsøgte 3 a-c er uegnede som medlemmer

af bestyrelsen. De eksempler, der er anført af sagsøger, er klare eksempler på, at disse sagsøgte i videst muligt omfang - trods sagsøgers ihærdige forsøg på at modarbejde dem - har søgt at beskytte Gisselfeld Klosters værdier. Alene disse sagsøgte og den øvrige bestyrelses betydelige indsats har ført til, at Gisselfeld Kloster i dag er en velfungerende virksomhed, der ikke ligger i økonomisk ruin.

Det er i øvrigt ikke et domstolsanliggende, men et anliggende for tilsynsmyndigheden at påse, at bestyrelsen har den sammensætning, som fundats og erhvervsfondsloven kræver. Civilretsdirektoratet har da også den 7. april 1998 truffet afgørelse om ikke at afsætte de sagsøgte som bestyrelsesmedlemmer. Det skøn, som Civilretsdirektoratet - korrekt og på lovligt grundlag - har udøvet, kan ikke tilsidesættes af domstolene.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af sagsøgers påstand 6.3. har sagsøgte 2 gjort gældende, at påstanden er uklart og uforståeligt formuleret. Det fremgår hverken af sagsøgers påstand eller anbringender, hvad der skal forstås ved "den daglige ledelse".

Til støtte for **frifindelsespåstanden** ad sagsøgers påstand 6.3. har sagsøgte 2 gjort gældende, at bestyrelsesmedlemmerne i overensstemmelse med erhvervsfondsloven og forretningsordenens regler har fordelt opgaverne imellem sig. Denne opgavefordeling strider heller ikke mod tillæggsfundatsens bestemmelser. Sagsøgte har i øvrigt henvist til erhvervsfondslovens § 25.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af påstand 7 har sagsøgte 2 gjort gældende, at påstandens uklare og ubestemte formulering må medføre afvisning.

Til støtte for **frifindelsespåstanden** for påstand 7 gøres det gældende, at det ligger inden for bestyrelsens kompetence at fastsætte grænserne for ydelserne til sagsøger.

Oversigten over overdirektørens vederlag er udarbejdet som følge af, at bestyrelsen har konstateret, at sagsøger har misbrugt adgangen til fri telefon mv.

Bestyrelsen er ikke ved oversigten af 5. september 1997 gået ud over sin kompetence i medfør af erhvervsfondsloven eller tillægsgfundatsen.

Til støtte for påstanden om **afvisning** af sagsøgers påstande 8.1. og 8.2. har sagsøgte 2 gjort gældende, at påstandenes uklare og misvisende formulering må føre til afvisning. Det bemærkes, at der ikke er offentlig adgang til sagsøgers bolig. Der er ikke af sagsøgte 2 truffet beslutning om åbning, endsi-ge yderligere åbning, af sagsøgers bolig for offentligheden.

Til støtte for påstanden om **frifindelse** for påstandene 8.1. og 8.2. har sagsøgte 2 gjort gældende, at erklæringen af 7. maj 1996 ikke begrænser bestyrelsens kompetence til at udvide antallet af rundvisninger på slottet mv. (men ikke sagsøgers bolig).

De sagsøgte har endelig henvist til hinandens respektive anbringender.

Landsrettens bemærkninger:

Uanset det, der er anført af de sagsøgte om, at sagsøgers påstande 1.1., 3.1., 6.3., 7, 8.1. og 8.2. er uklart og ubestemt formulerede, finder landsretten efter omstændighederne, at disse påstande kan tages under påkendelse.

Ad sagsøgers påstand 1.1.:

De sagsøgte har nedlagt påstand om, at sagsøgers påstand 1.1. afvises, fordi der ved landsrettens deldom af 3. marts 2000 er taget stilling til realiteten i påstand 1.1.

Landsretten finder, at det forhold, at der under deldomsforhandlingen med hensyn til påstand 1.2. er taget stilling til en række af sagsøgers anbringender, ikke bør afskære sagsøger fra at få påkendt disse anbringender til støtte for påstand 1.1. Det bemærkes herved, at denne påstand, der ikke er påkendt ved deldommen, også skal forstås i sammenhæng med de an-

bringender, som samtidig er anført af sagsøger vedrørende forholdet til grundlovens § 73.

De af sagsøgerens anbringender, som ikke angår grundlovens § 73, drejer sig om dispensation fra erhvervsfondslovens regler om bestyrelse for en fond, om, at overdirektørembedet på Gisselfeld i medfør af denne lovs § 67, stk. 2, jf. § 8, stk. 2, i realiteten er undtaget fra lovens krav om en bestyrelse, om, at bestemmelserne om bestyrelsens kompetence, rettigheder og forpligtelser må vige for Christian Gyldenløves testamenter fra 1701 og 1702 og Gyldenløves arvingers konvention af 25. juni og 16. juli 1725, og om ugyldighed af tegningsreglen i tillægsskiftets vedtaget på bestyrelsesmøde den 6. februar 1997.

Ved landsrettens nævnte dom af 3. marts 2000 er der taget stilling til de pågældende anbringender i forhold til sagsøgers påstand 1.2., jf. herved dommens side 2-3 og 30-32 med gengivelse af sagsøgers påstand og anbringender og rettens stillingtagen side 38-40. Dommens stillingtagen til disse anbringender lægges til grund ved landsrettens afgørelse vedrørende påstand 1.1.

Som det fremgår af deldommen, side 39, er der i denne ikke taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt bestemmelser i erhvervsfondsloven strider imod grundlovens § 73. De anbringender til støtte for sagsøgers påstand 1.1., der angår dette spørgsmål, foreligger derfor til påkendelse nu.

Gisselfeld Kloster er en stiftelse eller en fond. Christian Gyldenløves testamenter fra 1701 og 1702 indeholder ikke nærmere bestemmelser om styrelsen af klosteret (fonden) og heller ikke bestemmelser, der giver mulighed for, at testators arvinger kan udøve en ejers råden over klosteret.

Ifølge konvention oprettet 1725 af Gyldenløves børn - og således ikke af stifteren selv - har "den ældste af familien" retten til at bestride en stilling som overdirektør for klosteret. Ifølge konventionen indebærer dette blandt andet, at overdirektøren har "Magt at gouvernere, dirigere og foranstalt-

te alle ting ved Gissenfeldt Closter, som det gavnlig og nyttelig eragtes efter fundatsen". Overdirektøren skal endvidere have "fuldkommen Magt og Myndighed at beskikke og forordne alle Ting ved Closterets samt Fundatzens Indrettelse og over-Direktionen derover at føre og forstaae". Han kan også for "alle samtlige Closterets Betientere fra den høieste til den laveste, være sig Inspecteur over Godset, Forvalter, Skov-Rider og saa fremdeles, beskikke og forordne, hvilke Officia han allesammen skal have Magt, når han det behager, og for got befinder, at bortgive, og Bestallinger derpaa alleene at udstæde ...". Heller ikke disse bestemmelser i arvingernes konvention fra 1725 fastlægger, at overdirektøren har en ejers råden over klosteret.

Sagsøger har således ikke en ejers råden over klosteret, hverken med hensyn til muligheden for at råde i levende live eller for at testere. Bestemmelserne om overdirektørstillingen fastslår alene en ret for de pågældende efterkommere i familien til at beklæde stillingen som overdirektør og som sådan præstere et arbejde, for hvilket overdirektøren skulle modtage en række ydelser som vederlag. Hertil kommer, at han ifølge bestemmelser i 1725-konventionen skal kunne afsættes i tilfælde af misbrug efter påtale af repræsentanter for familien.

Erhvervsfondslovens regulering af ledelsesforholdene i fonden er en generel regulering, der gælder for al erhvervsvirksomhed, der udøves af fonde. Ved tilblivelsen af fondslovgivningen lå det således klart, at den foreslåede regulering ville omfatte en lang række fonde - i betænkning nr. 970/1982 om fonde blev det anslået, at der fandtes 5.000 fonde med offentligt stadfæstede fundatser her i landet, og Gisselfeld Kloster er i øvrigt nævnt i betænkningen som et blandt mange eksisterende klostre (betænkningens side 17 og 29).

Der er ikke holdepunkter for at antage, at den regulering, der skete ved erhvervsfondsloven, er båret af usaglige hensyn. Endvidere indebærer den ændring af ledelsesforholdene, der følger af reguleringen ved erhvervsfondsloven - herunder med indsættelse af en bestyrelse som øverste ledelsesorgan for erhvervsdrivende fonde - kun en påvirkning af begrænset intensi-

tet for de berørte, herunder sagsøger, set i relation til grundlovens § 73. Det bemærkes herved, at hverken erhvervsfondsloven eller 1993- eller 1997-tillægsfundatserne i sig selv indebærer et indgreb i sagsøgers ret til at beklæde stillingen som overdirektør og oppebære et rimeligt arbejdsvederlag herfor - herunder med vederlag, som svarer til lønnen for offentligt ansatte i lønramme 40 og derudover omfatter forskellige yderligere tillæg.

På den nævnte baggrund finder landsretten, at gennemførelsen af erhvervsfondslovens regulering, således som den er kommet til udtryk i bestemmelserne i 1993- og 1997-fundatstillæggene, ikke over for sagsøger har karakter af et ekspropriativt indgreb i en formueret eller ejendomsret, der er omfattet af grundlovens § 73.

Som følge af det anførte finder landsretten heller ikke, at myndighedernes godkendelse af 1993-fundatstillægget og 1997-ændringen heraf, foretaget af bestyrelsen, kan anses som en krænkelse af de af sagsøger påberåbte rettigheder ifølge Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og 1. Tillægsprotokol af 20. marts 1952.

På den anførte baggrund frifindes de sagsøgte for sagsøgers påstand 1.1.

Ad påstandene 2.1. og 2.2.

Det følger af erhvervsfondslovens § 12, stk. 3, at den til enhver tid siddende overdirektør kun kan være formand for bestyrelsen med fondsmyndighedens samtykke. Og loven indeholder ingen hjemmel til, at fondsmyndigheden generelt kan dispensere fra samtykkekravet.

Heller ikke efter den gældende fundats, punkt ad 8), litra e, er den til enhver tid siddende overdirektør født formand for bestyrelsen. Efter det anførte i dommen af 3. marts 2000 er der som ovenfor nævnt taget stilling til, at denne bestemmelse i tillægsfundatsen må anses som gyldig. Af de grunde, der er nævnt ovenfor ad påstand 1.1., kan bestemmelsen i tillægsfun-

datsen heller ikke anses for at være i strid med grundlovens § 73.

På denne baggrund må der gives de sagsøgte 1 og 2 medhold i påstanden om frifindelse for påstand 2.1. og sagsøgte 1 medhold i påstanden om frifindelse for påstand 2.2.

Ad påstand 2.3.

Efter bevisførelsen, herunder de afgivne vidneforklaringer om arbejdet i bestyrelsen i perioden indtil foråret 1998, lægger landsretten til grund, at bestyrelsesarbejdet på grund af tvist mellem sagsøger og de øvrige bestyrelsesmedlemmer var lammet, og at dette væsentligt skadede Gisselfelds drift. Således var samarbejdet i bestyrelsen så dårligt fungerende, at overdirektøren ikke ønskede at underskrive referater og andre dokumenter, og at der var tvist om mødeindkaldelser og om, hvilke dagsordenspunkter der skulle behandles på bestyrelsesmøder. Endelig medførte uoverensstemmelserne mellem sagsøger og de øvrige bestyrelsesmedlemmer, at der opstod grundlæggende tvivl om arbejdsvilkårene hos de ansatte, som sammen med overdirektøren skulle stå for styringen af den daglige drift. Herunder blev godsforvalterens ansættelsesforhold umuliggjort i en sådan grad, at det førte til, at han fratrådte sin stilling. Det må efter en samlet vurdering antages, at de nævnte samarbejdsvanskeligheder i det væsentlige var foranlediget af sagsøgerens adfærd.

Den begrundelse, som sagsøgte 1 har givet i skrivelse af 7. april 1998 for at tilbagekalde samtykket til, at sagsøger var formand for klosterets bestyrelse, må endvidere anses for at opfylde kravene til begrundelse af en forvaltningsafgørelse.

Af de grunde, der er nævnt ovenfor ad påstand 1.1., kan den nævnte bestemmelse i erhvervsfondslovens § 12, stk. 3, om krav om fondsmyndighedens samtykke til, at overdirektøren er formand for bestyrelsen, heller ikke anses for at være i strid med grundlovens § 73.

På denne baggrund frifindes sagsøgte 1 for sagsøgers påstand

2.3.

Ad påstandene 3.1. og 3.2.:

Det må anses for forudsat i både erhvervsfundslovens § 12, sammenholdt med § 25, og 1993-tillægsfundatsen, punkt ad 8, litra f, afsnit 2-4, at bestyrelsen har kompetence til at afskedige overdirektøren, der i øvrigt heller ikke ifølge fundatsgrundlaget forud for tillægsfundatsen af 1993 var uafsættelig. Hverken loven eller den gældende fundats begrænser bestyrelsens kompetence som anført i sagsøgers påstand 3.1.

1993-tillægsfundatsen indeholder i punkt ad 8), litra f, afsnit 2-4, bestemmelser om voldgiftsbehandling af tvister om afsættelse af overdirektøren. Ifølge tillægsfundatsen, punkt ad 8), litra f, afsnit 4, skal voldgiftsrettens afgørelse bestå i "godkendelse eller underkendelse af fondsmyndighedens henholdsvis bestyrelsens beslutning om afsættelse af den siddende overdirektør som overdirektør eller bestyrelsesmedlem".

Som følge af bestemmelserne om voldgift kan landsretten ikke tage stilling til spørgsmålet om gyldigheden af bestyrelsens beslutning, men tager på grundlag af påstandene 3.1. og 3.2. og de anbringender, der er anført til støtte herfor, alene stilling til, om bestyrelsen har en kompetence til at træffe afgørelse om suspension af sagsøger som overdirektør.

Landsretten finder efter det, der er anført ovenfor, at bestyrelsen har kompetence til at træffe bestemmelse om at afsætte overdirektøren, herunder træffe beslutning om suspension, men således at spørgsmål om gyldigheden af disse dispositioner henhører under voldgift.

Landsretten lægger til grund, at sagsøgte 1 i skrivelserne af 13. november 1997 og af 18. november 1997 ikke har truffet afgørelse om de materielle betingelser for, at bestyrelsen lovligt kan afskedige en overdirektør, og at denne sagsøgte ikke har udtalt sig om de materielle betingelser for, at afskedigelse kan ske.

Herefter frifindes sagsøgte 1 for påstand 3.1., og sagsøgte 2 frifindes for påstandene 3.1 og 3.2.

Ad påstandene 5.1. og 5.2.:

Klosterets forretningsorden er underskrevet af både sagsøger og de øvrige medlemmer af bestyrelsen. Landsretten lægger efter bevisførelsen til grund, at dette skete som led i forhandlinger gennem nogen tid i bestyrelsen, og at sagsøger, der havde haft betænkeligheder forinden, tiltrådte forretningsordenen, efter at der i overensstemmelse med hans ønske var blevet indføjet et vilkår om, at forretningsordenen skulle bortfalde og en ny udarbejdes, hvis 4/5 af bestyrelsen fratrådte.

Endvidere må forretningsordenen anses for gyldigt vedtaget inden for rammerne af erhvervsfondsloven og den gældende fundats, punkt ad 8, litra a. Forretningsordenen kan ikke anses for at stride imod erhvervsfondslovens § 67, stk. 2, jf. § 8.

Det lægges efter bevisførelsen til grund, at sagsøgte 1 som fondsmyndighed ikke har godkendt forretningsordenen. Der kan herved henvises til det, der er anført i sagsøgte 1's skrivelse af 13. november 1997, hvorefter Civilretsdirektoratet ikke har fundet at burde udtale sig om de enkelte dele af fondens forretningsorden.

Herefter frifindes de sagsøgte 1 og 2 for sagsøgers påstande 5.1. og 5.2.

Ad påstandene 6.1. og 6.2.:

Sagsøger har under domsforhandlingen taget bekræftende til genmæle over for den frifindelsespåstand, der er nedlagt af sagsøgte 3d, advokat Niels Oluf Kyed.

Denne sagsøgte frifindes derfor for påstand 6.1.

Sagsøgte 1 må ved skrivelse af 7. april 1998 anses for inden for erhvervsfondslovens rammer at have truffet lovlig afgørelse om, at der ikke var grundlag for at afsætte de øvrige sag-

søgte medlemmer af bestyrelsen. Landsretten finder ikke holdepunkter for at antage, at sagsøgte 1's beslutning er båret af usaglige hensyn.

Efter bevisførelsen finder landsretten heller intet grundlag for at antage, at de øvrige bestyrelsesmedlemmer har vist sig uegnede, eller at de har gjort sig skyldige i handlinger, der gør dem uværdige til fortsat at være medlemmer af bestyrelsen, jf. erhvervsfondslovens § 15, jf. § 14, stk. 3 og 4.

Landsretten henviser i øvrigt til det, der er antaget ovenfor ad påstand 2.3., og hvor det er lagt til grund, at samarbejdsvanskelighederne i bestyrelsen i det væsentlige var foranlediget af sagsøgerens adfærd.

Der er derfor hverken grundlag for at anse sagsøgte 1's beslutning for ugyldig eller for at give sagsøger medhold i påstanden om, at de sagsøgte skal udtræde af bestyrelsen.

Således frifindes sagsøgte 1 for påstandene 6.1. og 6.2. og sagsøgte 2 og 3 a-c frifindes for påstand 6.1.

Ad påstand 6.3.:

Landsretten lægger til grund, at bestyrelsen har henlagt beslutninger om den forretningsmæssige drift af klosteret, herunder med hensyn til salg af korn, til bestyrelsesmedlemmet Johan Koed-Jørgensen, der var særlig sagkyndig på landbrugsområdet. Landsretten finder ikke, at denne ordning, hvorefter disse anliggender er henlagt til Johan Koed-Jørgensen, strider imod erhvervsfondslovens § 25 eller fundatsens punkt ad 8), litra a.

Landsretten lægger endvidere til grund, at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse om spørgsmål om sagsøgte 3b, Johan Koed-Jørgensens varetagelse af opgaver i relation til driften af Gisselfeld Kloster.

På denne baggrund frifindes sagsøgte 1 og 2 for sagsøgers påstand 6.3.

Ad påstand 7:

Efter erhvervsfondsloven og efter tillægsfundatsens afsnit ad 8), litra h, afsnit 2, har bestyrelsen kompetence til at godkende overdirektørens vederlag. Landsretten finder det ikke godtgjort, at bestyrelsen ved at træffe bestemmelse om vederlag til overdirektøren som sket har handlet uden for rammerne af den kompetence, der er tillagt bestyrelsen.

Landsretten lægger til grund, at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse angående den oversigt over vederlag knyttet til overdirektørstillingen, der er vedtaget af bestyrelsen den 5. september 1997.

Derfor frifindes sagsøgte 1 og 2 for påstand 7.

Ad påstand 8.1. og 8.2.:

Den ovenfor citerede erklæring, som sagsøger har underskrevet den 7. maj 1996 om offentlighedens adgang til slottet og parken, indeholder ikke bestemmelser om, at offentligheden skal have adgang til sagsøgers private bolig på slottet.

Sagsøger har under bevisførelsen redegjort for, at det kun er en mindre del af slottet, der anvendes som bolig for ham.

Det fremgår af den ovenfor citerede skrivelse af 9. juni 1993 fra Justitsministeriet til sagsøgers daværende advokat, Steen E. Christensen, vedrørende en erklæring om offentlighedens adgang til Gisselfeld, at afgivelse af en sådan erklæring var en betingelse for myndighedernes godkendelse af, at det kunne indgå som en del af fondens formål at eje, drive og bevare Gisselfeld Klosters ejendomme. Også i overensstemmelse med erklæringens ordlyd og det, der i øvrigt er oplyst om erklæringens tilblivelseshistorie, må det antages, at erklæringen af 7. maj 1996 ikke havde til formål at begrænse offentlighedens adgang til Gisselfeld, men derimod at sikre, at offentlighedens adgang til Gisselfeld i hvert fald ikke fik et mindre om-

fang end tidligere.

Der er efter bevisførelsen intet grundlag for at antage, at ordningen har haft for øje, at der dermed skulle gives adgang til den mindre del af slottet, der udgør sagsøgers private bolig.

Der er efter bevisførelsen heller ikke grundlag for at antage, at bestyrelsen den 5. september 1997 har truffet beslutning om adgang for offentligheden til sagsøgers bolig på Gisselfeld, eller at bestyrelsen skulle ønske at fremme et sådant initiativ.

Landsretten lægger herudover til grund, at sagsøgte 1 ikke har truffet afgørelse angående offentlighedens adgang til sagsøgers bolig.

På den anførte baggrund frifindes sagsøgte 1 og 2 for påstandene 8.1. og 8.2.

Ad sagens omkostninger

Ved afgørelsen af spørgsmålet om sagens omkostninger er der henset til udfaldet af sagen og dens karakter og omfang, herunder at den for nogle af parternes vedkommende har omfattet to domsforhandlinger af i alt 12 dages varighed.

Efter en samlet vurdering af procesførelsen, herunder det forhold, at sagsøger på et tidspunkt under sagen var rede til at føre sagen som selvmøder, finder landsretten ikke grundlag for at pålægge sagsøgers advokat at betale sagsomkostninger til sagsøgte 2 og sagsøgte 3 a-d i medfør af retsplejelovens § 321.

Landsretten har efter omstændighederne ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at pålægge sagsøger et personligt sagsomkostningsansvar, fordi har ladet klosteret optræde som sagsøger.

T h i k e n d e s f o r r e t :

Sagsøgte, Justitsministeriet, Civilretsdirektoratet, frifindes for påstandene 1.1., 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 5.1., 5.2., 6.1., 6.2., 6.3., 7, 8.1. og 8.2.

Sagsøgte, bestyrelsen for Gisselfeld Kloster /v. fhv. general-løjtnant Kjeld Georg Hilligsøe Hillingsø, frifindes for påstandene 1.1., 2.1., 3.1., 3.2., 5.1., 5.2., 6.1., 6.3., 7, 8.1. og 8.2.

De sagsøgte, fhv. generalløjtnant Kjeld Georg Hilligsøe Hillingsø, godsejer Johan Koed-Jørgensen, direktør Bertel Brinck-Eliassen og advokat Niels Oluf Kyed frifindes for påstand 6.1.

I sagsomkostninger betaler sagsøger, overdirektør Erik greve Danneskiold-Samsøe, inden 14 dage 300.000 kr. til sagsøgte, Justitsministeriet, Civilretsdirektoratet, og 300.000 kr. til sagsøgte, bestyrelsen for Gisselfeld Kloster /v. fhv. general-løjtnant Kjeld Georg Hilligsøe Hillingsø. Endvidere betaler sagsøger inden samme frist 25.000 kr. til hver af de sagsøgte fhv. generalløjtnant Kjeld Georg Hilligsøe Hillingsø, godsejer Johan Koed-Jørgensen, direktør Bertel Brinck-Eliassen og advokat Niels Oluf Kyed.

(Sign.)

Udskriftens rigtighed bekræftes. Østre Landsrets kontor, den **8 JAN. 2002**

P.j.v.

